

Personaren aukeramena ta

"Pacem in terris"

"Pacem in terris" dalako Enziklika ontan esaten zaiguna da: Oso osoko pakea gizartean ezagutu nai bada lau gauza auetan oñarritu bear dala: egia, zuzentasuna, maitasuna ta askatasunean.

—Egia, alkarren eskubide ta bearkizunak ezagutu bear diralako.

—Zuzentasuna, besteren eskubi-deak errespetatu eta gure bearkizunak beteaz.

—Maitasuna, alkarren bearrak ikusiaz bata besteari laguntzeko.

—Askatasuna, gizaki dana arrazoidun izakia dalako-ekintza bidez-gizartean erantzukitu dedifñ.

Joan XXIII'nak benetako pakea jasotzeko bear dirala dion lau kondizioetatik bat, askatasuna aukeratu dut nere lana edo lantxoaren marmizat.

Askatasuna. Erri aldeeri buruz aztertu ziteken askatasuna. Enziklikak dio, erri aldeak baita beste zenbait alkarte ere bear dituztela

ta auek ere ez dira oinperatu bear, askatasun giro ederrean azi ditezela euren egitekoa bete dezaten. Baña, ez noa ortara ere.

Langaitzat askatasuna artu dut. Ez ordea, edozein askatasun; personari buruz beroni dagokiona. Ain zuzen ortara natorkizute.

Persona ta aukeramena. Lurbira osoan barna ba-da bizidun bat aragiz eta espirituz osaturik dagona. Beste izakien gañetik arkitzen da: gizona. Zentzuduna ta almenez jantzia dalako nortasun bereziaren jabe dala aitortzen degu. Orregatik, "Persona" deitzen diogu. "*Edozein gizaki ba da "nor", auda adimen eta naimen 'librez jantzitako izamena'* (Pacem in terris).

Ortaz gain, gizartearen oñarri da, ots, gizakien pamili nagusi au personak egiten dute. Aldi berean gizarteak egiten du persona ere. Gizona gizarterako dala diogu, gizar-

tea gizonarentzako berriz. Au da, bakarti ez-bafia, gizarteko.

Egilleak gizona bere antz-irudiko josi dunean, egia ta onaren arrastotik sartu-arazi du. Adimen eta naimen, bi almen auekin jantzirik gertatu da gizona. Adimena egia ezagutzeko ta naimena ona billatzeko.

Adimenak "ezagugarri" dana du zergai. Naimenak, berriz, maitagarri, deseagarri dana. "Zerbait ezagugarri" dalako orri "egia" deitzen diogu, ta deseagarri danari, "ona". Ens verum et bonum. Adimenak ezagutu duna naimenari luzatzen dio ta onek deseagarri bada ontzat ematen du. Orixen da, ta ez berririk, aukeramena. Personak bada, naimenaren bidez, aukeratzen du. Baietza eman ta erabakiak artu.

Au orrela izanik, badegu zertxobait une ontan galdetu bearra. Orduan, aukeramena naimenagandik berezi bear dan almena da edota biak almen beraren osakiak. Bat dirala esan bear. Santo Tomasen itzak dira: "Naimena ta aukeramena ez dira bi almen, bakarrena baizik". S. Theol. I, 83, 4.

Almen bakarra: naimena. Ala ere, bi zeregin, joera ditu. Bata, **berezko** duan joera-ezin beteko zorion naia-maitagarri dana nai izatea. Bestea, bide ortatik joaz au edo ura (konkretoak) ontzat artzea, aukera egitea. Orregatik, bigarren zeregin oni aukeramena deitzen zaio. Ona, personari buruz bere gaitasun-osin sakonegan billatu bear dan pitxi dizdiratsua.

Emen arkitzen geranok, ezagueran apur baten jabe gerala uste dut. Giza-bidean zertxobait sartuak ere, bai noski. Personaren aunditasuna onartzen degunak ta persona gizaritari begira jarrita ikustea nai degunak. Urratu dezagun askatasunaren azala, bertan bera barruratzen; barru-barruan frutu mamitsu ta azi aberatsa arkitu aalko badegu.

Aukeramena nortasunaren azalgarri. Nunbait irakurria dut ta benetan gogoan gelditu zitzaidan; alegia, geiena pentsatzen duana osokiena bizi dala. Nere ustez esaldi onek azaltzea merezi du. Beste itz batzuetan onela esango genduke: Norbait izatea lortu nai duanak, bere buruaren jabe izatea lortu bear. Ta ain zuzen gizonak ortarako, ikusten jakitea bearreko du. Gauzen berri jakin edo gertakizunetara, naiz arazoetara, ikuspegi bereziz urreratu. Leenik, ikusi. Baña, ez ikusi bakarrik; ondoren artaz pentzatzeko ikasi, gero iritzi jatorra osatu aal izateko. Areago, ez da aski au ere, naimenaren bidez erabaki ta aukera egin bear du, egiteak askatasunez aurrera ateratzeko. Ortaz, bere buruaren jabe izateak auxe eskatzen du: nor bere kontura, pentsakera ta jokabidea, irizita erabakiak moldatzea. Ta olakoak nortasuna, persona izatea baduala diogu. "Norbait" badala esaten degu. Olakoa bere almenak osatzen ari da ta nortasunaren jabe "nor" dalako; bai pentsabide, bai jokaera, askatasunez irabaziak di-

tulako. Olakoak-ez degu aaztu bear-egiteen erantzuna berekin du. Erantzukidun da.

Askatasuna ta jakintza. Emen, jakintza, kultura itzaren izenidetzat artzen dut. Kultura berriz, berez duan esanai zabal ta jatorrean, ots, ez lau gauza buruz jakitea, baizik danean askatasunez jokatzea.

Ontan, aipamen berezi bat zor diegu jakintza-gizon askori. Oker aundi batean ezi gaituztelako. Orre-la, Jakintza-gizona, kultura-gizona zer bait ta adierazten dakianari deitu oi zaio. Ta auek, Augusto Adam'ek dio, jende ikasia egin dute. Gezurra usai gozoz eta estali biguñez ematen ikasi duan jendea. Ordutik, egia argi ta garbi azaltzea astakeritzat ezagutu da ta ezi gabe-ko jendearen kontutzat. Alkarizketaren jatortasuna azaleko itz, modu kunplitu batzuetan jarri da; ez benetaako pentsabidearen adieragarrri. Goikoekin itz egitean aski da kontra ez egitea edo uts egin gabe aiekikoa egitea. Aundikieri begira nola koipetu ta zurikatu; jende xearekiko tratu bidea, berritsuke-ri askoren ondoan ezer esan gabe defenditzea. Gertakizun onen zergatiak atertzen ditu, baña nastuxeak diralako ez ditugu zeazten.

Augusto Adam'ek Alemanira begira dion okerra gure artean ere ez dugunik ezin ukatu. Giro ortan azi ta eziak izan bai gera. "Ikasi zazute... Prestatu zaitetze gerorako...", milla bider esan zaigu. Ta urteetan zear, or jardun gera adi-

mena osotu, burua argitu naian. Baña, benetako kulturaren bidetik Aurrera egiten etzaigula lagundu esango nuke. Benetako kultura, len aipatu dugunez, giza osoaren ezike-ta bai-ta.

Askatasuna ta gaztedia. Eziketa lana lan gaitza dala gaur egunean garbi dagoalakoan nago ni. Arrapalada batean lengo askoren pentsakera ofnarri gabe ikustatu dugu; ta areago, gu baño gazteago dana, aixago oartuko dala ontaz derizkiot. Zer gertatu da, beraz? —Gaztea bultzaka dator beti atzetik. Gaurko munduan ifioiz baño bizi-zikiago. Ez dago zear-begiratu bat eman besterik gure famili ta errietan gertatu danari: Zar eta gazteak, talde bi ta ongi banaturik bitan. Ez dute berdin pentsatzen. Pentsabide berri bat sortu da ta lena kolokan jarria zaigu zenbait puntutan. Oraingo berriak asiera beetik du. Beetik gora jasotzen ari dala ikusten degu. Persona du ofnarri ta nor-izatearen askatasuna. Bestalde, lena goitik bera josia zegoen. Ez dut ago betean esan nai —nabarmenegia deritzait eta—, baña aski susmo badugu persona bezain garrantzitsu zirela ainbat egitura, adibidez, Estadua ta Eleiza.

Fameli ta errirako esan duguna, eramanez dezagun ikastetxeetara; naiz arrunten naiz lekaide edo apaizgai artera. Ta esandakoa, aietan egiztatuko dugu benetan. Ixillago bederen zalaparta gabeko irakasle-

ikasle arterik bai alda? Len ere izaten zala? —Ez dakit. Gaur bada-lakoaz, ziur gaude. Zergatiak? —Goikoen jokaerak aztertzeak eman-go dizkigu. Esaterako:

—Sendi barruan aitak, “ixo!! Bestela”... Esaten bazun garai batean, semeak beste gabe ixillik jardungo zun. Bear bada, gaur ere ixilduko zaio semea, bafia ez aitaren arrazoiketaz konporme dagolako. Bere baitan, zer esan du? galdetuko du. Aitak diona ondo dago ala ez?

—Aita nagusiak edo... Obeitzea jotzen du bekoen egiteko. Obeitzen duanak, beti asmatzen dualako aitzaki-aidez inguraturik agindu. Bekoa ere, orde, men egite onek zulo asko dituala oarturik dago.

—Agintariak: Auen ardura guzia, legea betearaztea da; legeak, ifioiz utsunerik ez balu bezela ta aginte zigorra eskuan izateak justizia berekin bailukean.

Adigarri auek ez al dute naiko garbi agertzen atzetik dagon karkoa? Bai orixe. Agintea, legea ta obeitzea bearreko dirala gizartea jasotzeko ezin ukatu; bafia, beste gabe ez ditzagula leen-osakitzat artu. Leen-osakia bakarra dugu: Personaren askatasuna. Guzien gafetik beraz, alde ontatik urratu bear dugu bide berria, gizartearen gaurkotasuna ez badugu bazterreratu nai.

Askatasun miña berekin duan gaztedia dugu gaurkoa, Akats as-

koren jabe dala digu bera. Egia; bafia seguro aski, lenak izan ez duten doai eder bat ere badu: egi zaltetasuna. Ez da itxura zalea. Gauza bakoitzari bere izenez deitzea, gustatzen zaio. Ta zuriketa aundirik gabe, goiko edo kidekoen aurrean azalduko ditu bere pentsakizunak. Au da, gure gaztea. Bidezko zaigu bada, dan bezelakoxea ezagutzen alegintzea; askatasun giroan bere nortasuna geituko dualako uste osoz, onartzea ta ez bestela.

Nornai gerala ere, naiz arrun ta naiz apaiz, bakar batzuen edo geiegi batzuen ezizaille gera; guregan dugu zenbait gizakien egiketa lana. Nundik persona egin, inguruan askatasun giroa sortzeko urduri ez bagaude?

Ontara ezkerro, beste itz erdiko bat luza dezaiogun gai oni. Zenbat mintza izan da legetaz edo obeitzeari buruz? Legepean nunai eta beti burua makurtzearen bearra sarritan erakutsi zaigu. “Itxu-obeitzea” zer dan ere kaskoan ondo sartu digute. Bafia... “epikeia”, zugurtasunaren adarra danik, bein bafio askoz geiagotan ez dugu entzun noski. Ta zer dan, gutxi gora bera bakarrik.

Bestalde, berriz, askatasunean besteren ezizaille izango bagera “epikeia” zer nola dan jakitea bear-ko. Alegia:

—Jainkoari leenik, obeitu bear zaiola ta ez gizonari.

—Kontzientzi barruan suma oi

dugun Jainkoaren mintzoa, gizale-
geen letraren gañetik dagola.

—Kontzientziaren aurka dagon
legea urratzeko eskubidea (ta obli-
gazioari) deitzen zaio "epikeia".

—Zenbait alditan, dio Augusto
Adam'ek —norberak askatasunez
eta kontzientziaren esanera onari
edo gaitzari buruz erabakitze-
duan eskubidea da; ez nagusiagan-
dik at danean bakarrik, bere au-
rrean ere bai ta une batzuetan bere
naiaren aurka.

Izkuntza au belarrietan zorrotz
sartu arren, ez da aztugarria ifun-
dik ere. Batik bat, diktadurapean
militar aide astuna astindu ta as-
katasun giroa presaka sortu bea-
rren arkitzen geran garai ontan.

Persona erriari buruz. Persona
arkitu nai duana ez bedi billa ibi-
lli...

—Liburuetan edo atariko aizea-
ren egatan zintzilik dagoalakoan.

—Ezta gure pentsamentuan ere.
Persona gizartean arkituko du.
"Personarik" ez dugu ezagutzen.
Persona au ta ura baizik. Fameli
batean jatorria tinkaturik sortu da
bere izatea; baña, bada personaren
izateari sortzen **ikutu** berezia eran-
tsi dion alkarte nagusi bat: erria
edo errialdea. Berezko alkarteak
bakoitzak bere ikutua eman diote.
Alaere, erriak ikuturik nagusiena.
Orrela, esaterako, Txina erriak bere
barrunbean sorrera artu dutenei
persona izatea zeaztu, egiztatuara-
zi die, ango gizakia Txino egifnik.
Munduko beste erri bakoitzagatik

—Euskalerrigatik berdifin— gauza
bera esaten dugu. Onen ondorena,
benetan interesgarri zaigu, gure bu-
ruak euren lekuan nai baditugu.
Nere persona izate konkretoa, eus-
kaldun izatea, ez dut nere naime-
nez edo askatasunez aukeratua, ja-
torriz erriak eman didalako, bai-
zik. Ez bada gero auxe, kontuan
eduki bearreko!!!!

Persona askatasun bidean. Beste
gabe, nere lanari azken pausoa
eman araztea iritxia nauzute.

Persona bere izate, erri baten
seme dala arixitan esan dugu. Artu-
eman berezi batzuek badira erri ta
personaren artean onen sorrera
egunetik. Bai. Alkarrentzat direla;
batari bestearen nortasuna orniga-
rri zaiola.

Erriak baditu zenbait alkarte,
erakunde edo instituzio personari
buruz, onen bearrak erantzun bide
bat izan dezaten. Adibidez:

—Ogi bearrak betetzeko lan-
alkarteak.

—Atsedean bearrak betetzeko jo-
las-alkarteak.

—Jakintza bearrak betetzeko ikas-
tola, kultura-alkarteak.

—Erriaren ona billatzeko politika-
alkarteak. T. a.

Bestalde, aurren-urteetan azi, lan-
dare xume, gizako da gizona. Gai-
tasun guziak berekin ditu ta alaz
guziz, geroko zugaitz tantaia ez
badago bada, oraindik urruti!!!
Erriak osatzen du persona. Bere-
bat, personak erria ta beronen al-
karteak.

Au gogoan dualarik Aita Santuak onela dio: "Ontaraifio iristean berriro ere, arrenez, au eskatzen diegu gure seme-alabei **arazo danetan ekintzaz eskuartu** (parte artu) de-zatela". (Pacem in terris).

"Arazo danetan ekintzaz"... Len esandakoa berriro ere. Personak nortasun osoa iritxi al izateko zer-bait **egiteari** eltzea derrioreko du. Bestela ez baiditeke bere pentsa-kerak, iritzi, erabaki ta jokabideen jabe izan. Olakoagan askatasunik ez dago. Ekintzarik gabeko gizo-na, naiz-ta pentsatzen eta irizten jakin, ez da benetako persona. Pus-keta bat palta zaio; pusketa aundia: **e-gi-te-ak**.

Besterik da alaere, egiteak nor-tasunez moldatzen jakitea ta... egi-teak **ekintza-bidez** erriari ta onen erakunde, alkarteeri begira zuzen-tzea. Ain zuzen, kristau danak ifioak baño ardura benetsuagoz **erakun-de bidetik**, au da, instituzioetan parte artuaz, jokatu bear du.

Izaki guziek Goikoaren eskueta-tik atera diranez, badute egiaren, onaren edo justiziaren arrastoa. Ziur gaude ekonomi, sozial, kultura edo politika-alkarteetan arrasto ori

billatuaz dabillen gizona Jainkoak ontzat ikusten duala. Aldi berean, kristauaren ekintza bide ontatik (ez du besterik) zuzendu bearrekoa da, osoki egiztatuko baldin badu ere gizatasuna ta... sinismena ere bai. Garbiro dio au ere: "Kristau-fedea-ren argiz eta karidatea gidaritzat artuaz, alegin osoz saiatu bitez ontan: ekonomi, sozial, kultura edo politika erakundeak —instituzioak—, gizoni lagun dezaioleta obetzen bai jatorrizko bai sortzez gaindiko maillean" (Pacem in terris).

Biziki zirraragarri zaigula izke-ra modu au begien aurrean dago. Zenbat biotz zabaldu ote da kol-kopeetan Joanes XXIII'nak itz auek munduari adierazi zizkion egune-tik!!! Zenbat buru ta pauso zuzen-du! Zenbaten sinismena argipe on-tan ziztatu! Badago alde ederra! Mundu au nardagarri dala ta txokora iges egin "illunbearen semeak" eratzekotan utzi-ta edo... bakoitzak bere erria jasoaz, gora-bidean da-nak, errialde guziak jomuga berdi-fia dutela esatea; alegia, Erri nagu-si zabalean (Jainkoaren Errian) alkartzea. Bai orixe, alde ederra!!!